

Rappellulykker

Rappellulykker

"Den sikre siden" nr 5/2000.

Rappellulykker har blitt et lite mareritt for oss. De tre siste dødsulykkene i Norge har skjedd under rappell, og flere ganger har det vært nære på. Målt etter eksponeringstid er nok risikonivået ved rappell vesentlig høyere enn under klatring. Et kort overblikk over ulykkene de siste 3 åra forteller mye om hvorfor:

08/1997 Nabbe brukt til rappellfeste brakk av da tredjemann gikk ut. Klatreren falt 90 m og omkom.

01/1998 Enkeltkile løsnet etter at ubelastet backup var tatt ut. Tauet kilte seg og stoppet fallet etter 30 m. Moderate skader.

07/1998 Andreemann ned rev ut steinblokk på ca 30 kg med tauet. Førstemann fikk kastet seg unna og unngikk skader.

08/1998 Tilbaketredd selespenne åpnet seg idet klatrer gikk ut. En guide fikk trukket ham inn igjen før fall.

04/1999 Tauet vrei seg ut av en "Stop" som ble avlastet undervegs. Klatreren falt 3 m til bakken, ingen skader.

05/1999 Klatrer kom ut av kontroll og rappellerte over endeknuten, falt drøyt 100 m og omkom.

07/1999 Tau kilte seg under nedhaling fordi rappellfestet lå kjelket til. Klatrerne måtte reddes, ingen skader.

03/2000 Tau knyttet direkte rundt trestamme begynte å gli. Klatreren falt 10 m før kamerat fikk stoppet tauet. Ingen skader.

05/2000 Klatrer falt 15 m under selvsikret travers ut for å løsne tau fastkilt i endeknuten. Skrubbsår.

06/2000 Stor rappellblokk veltet da andreemann ned rappellerte på skrå. Klatreren falt 150 m og omkom.

07/2000 Tau gled av blokk da klatrer kom i ubalanse. Medklatrer inne på tauet falt med 100 m og omkom, den andre fikk bruddskader.

Komplekse årsaker

Ulykkesårsaken er aldri så enkel som det kan se ut ved første øyekast. Som regel er det et komplekst sett av vurderinger og ytre omstendigheter som bidrar. Kanskje har klatrerene ikke klart å teste rappellfestet hardt nok, eller mørke har gjort det vanskeligere å se svakheter. Hastverk kan spille inn, likeså det normale ønsket om å unngå å sette igjen dyrt utstyr. Slakt terreng kan gi en falsk følelse av at festet ikke belastes så mye, og manglende eksponering lede til at sikringskravene settes lavere. En valgt metode kan vise seg utilstrekkelig i situasjonen som oppstår, eller tilsynelatende vanntette løsninger svikter for uventet eller uprøvd belastning. Ett eksempel er den tradisjonelle prusikknuten festet over åtteren, som kan bli vanskelig å løsne når den låser seg. I ett tilfelle ble denne kuttet med kniv mens klatreren ennå hadde kontroll, og kunne dermed ikke hindre det fallet som inntraff seinere på rappellen.

Flerfoldige feilkilder

I likhet med nedfiring er rappell en svært utsatt situasjon fordi klatreren allerede er prisgitt tyngdeloven. Under vanlig klatring trenger ikke en dårlig forankring eller en liten blackout bety noe som helst så lenge klatreren ikke faller, men under rappell vil det gi direkte og alvorlige konsekvenser. Kanskje blir vi lurt av at rappellering tilsynelatende er så enkelt at mulighetene for feil er små. Men ulykkene her og andre steder avslører et helt lite skrekkabinett av ting som kan gå galt:

- Rappellfeste svikter pga løse blokker, usynlige mikroriss, dårlig dimensjonering eller ugunstige kiler, endret belastningsretning, slitte rappellslynger, uforutsigbare bolter, forvitring i gamle sikringspunkter, annen materialsvikt (nøtter/vaier), slynge som glipper over festepunktet...
- Innfesting svikter pga utilskrudd karabiner, åtter i bend over snapper, innfesting i utstyrsløkka, taudrag mot snapperen eller midlertidig avlastning av bremsen som resulterer i feilbelastning.
- Tau- eller slyngeskjøt svikter pga feil knute, ufullført knute, for korte tamper, knuteåpning mot klippekant eller generelt kaos på standplassen.
- Rappell over tauende, manglende eller for liten endeknute
- Steinsprang utløst av tau eller rappellant
- Tau slites over kant eller steinsprang på tauet
- Kortslynger i rappellfestet tas ut etter tankefeil
- Tøy, snorer eller hår i går fast i åtteren
- Taukiling fører til utsatte nedhalingsaksjoner pga gjenglemt endeknute, tau i klemme, tau over tau eller skjøteknute mellom sikringspunktene.
- Mørke vanskeliggjør inspeksjon av rappellfeste og innfesting

Spillerommet for Murphys lov er svært stort, og hver minste blunder blir farlig.

Det gode rappellfeste

Det gode rappellfestet er som en god standplass: Minst to fullgode forankringer som er utliknet med slynger. Bruk det som trengs, en sikker rappell er verd mer enn en halvliter. Festet må inspiseres og testes nøye for drag opp, ned og utover. Karabinere trengs ikke på engangsfester, men MÅ være der hvis festet skal brukes på nytt eller til topptauing.

Den gode rappell

Tauet skjøtes med dobbel fiskeknute eller overhandsknute slått over parallelle tamper. Rappellbremsen bør festes i sikringsløkka og bakkes opp med en fransk klemknute til en skrukarabiner i lårløkka på selen. Lag en stor, samlet endeknute på tauene når landinga er usikker (åttetall på doblert tauløkke), og ha to slynger med skrukarabinere festet i selen klar til selvforankring. Unngå sekk på ryggen på bratte rappeller (heng den på sikringsløkka), og hold på tauendene hvis det blåser (brett tauet over ei doblert slynge som henges på selen).

Ubelastet backup?

Et diskusjonspunkt er om førstemann ut bør ha en ubelastet backup til rappellfestet. Det kan være greit for å kunne teste for alle belastningsretninger, men kan like gjerne gi en falsk trygghet til toeren og en mulighet til å overse fundamentale feil. Selve rappellfestet må det uansett aldri være tvil om.

Murphys mareritt

Den eneste måten å eliminere feil på, er å eliminere enhver teoretisk mulighet for feil. Det lar seg ikke gjøre, men med gode metoder kan vi bygge noen barrierer mellom feil og ulykke. I de enkle situasjonene må vi kunne kjenne igjen de farlige. I tillegg har vi flere muligheter til å doble sikkerhetsmarginen: Prusik i lårløkka, festetest, visuell sjekk, kameratsjekk, direkte kommunikasjon og øyekontakt.

Og det er lov å gå rundt.

-st. 17.10.00